

Projektrapport

PROJEKT EFTERVÆRN

KURSUS OM PRIVATØKONOMI

PROJEKT EFTERVÆRN – KURSUS OM PRIVATØKONOMI
1. udgave 2018

Udarbejdet af LOS – Landsorganisationen for sociale tilbud

Projektkonsulent Irene Schwartz
is@los.dk

Projektkonsulent Martin Madsen
mm@los.dk

Projektleder Michael Christensen

Kurset om privatøkonomi er udviklet af Gunnar Hansen

Forfatter Martin Madsen
mm@los.dk

Projektet er udviklet med særlige bidrag fra Jens Hedemand

LOS – Landsorganisationen for sociale tilbud
Blekinge Boulevard, 2.
2630 Taastrup
Telefon 70 23 34 00

Projektet er støttet af:

Indhold

Indledning	3
Hvad ved vi om Efterværn?.....	4
Efterværnsinitiativer	7
Socialstyrelsen - Investering i efterværn	7
Den gode overgang	8
De Anbragtes Vilkår	8
Madfællesskaberne.....	8
BoSelv App	9
Baglandet	9
Arbejdernes Landsbank – Ordbog.....	9
Topdanmark	9
Budgetskabelonen	9
Lommebudget	9
Kort fortalt	10
Projekt Unik.....	10
Kursus om privatøkonomi til unge i udsatte positioner	11
Udviklingen af kurset	12
Humor og forankring i de unges dagligdag	12
Kursets indhold, form og længde.....	12
Apps, videoer og andet materiale, der blev brugt i kurset	13
Erfaringsopsamling fra udviklingsfasen	14
Opsamling på projektet	16
Litteratur	17

Indledning

I 2016 bevilligede FondenPro 210.000 kr. til LOS – Landsorganisationen for sociale tilbud med det formål at udvikle et dialogbaseret kursus om privatøkonomi til anbragte unge, der er på vej ud i voksenlivet.

Baggrunden for udviklingen af dette kursus handler om, at mange anbragte unge oplever efter deres 18. år, hvor anbringelsen ophører, en vanskelig overgang til voksenlivet. Ofte kan skiftet opleves problematisk, da den nye voksne nu står overfor usikre boligforhold og manglende netværk, der kan guide eller understøtte den unge voksne, der hvor der er behov. Samtidig viser forskningen, at færre tidligere anbragte unge kommer i uddannelse eller beskæftigelse sammenlignet med unge, der ikke har været anbragt. Til risikofaktorerne kan endvidere lægges en generel lavere sundhedstilstand og risiko for gældsættelse.

I LOS mener vi, at Efterværn er et samfundsanliggende, der rækker længere end relationen mellem socialforvaltning – ung – opholdssted. Hvis der for alvor skal rykkes i ambitionen om, at unge, der har været anbragt, skal kunne deltage i samfundet på lige fod med alle andre, skal efterværnet tænkes bredere.

Projektet tænkes derfor bredere end udviklingen af et enkelt kursus om privatøkonomi. Derfor indgår det som en del af projektet at samle viden om efterværn, og derved skabe en samlet platform for nyttig information om efterværn og efterværnslignende initiativer, der kan guide og inspirere borgere og socialarbejdere i forhold til, hvordan man kan støtte den unge i at bevæge sig over i voksenlivet. Herved inviterer LOS til, at efterværn tænkes som langt mere end blot enkeltstående initiativer. Ambitionen er at vise bredden af efterværnsindsatser, således efterværn tænkes ind i den enkelte unges behov (LOS 2014). I rapporten her kan du derfor læse om LOS' eget efterværnsinitiativ, om andre institutioners og organisationers nuværende projekter om efterværn og henvisninger til rapporter om efterværn.

God læselyst.

Hvad ved vi om Efterværn?

Den altoverskyggende udfordring for de unge anbragte er, at de ofte ikke har det samme familie- og venskabsbaserede netværk som andre unge. Disse unge oplever derfor ikke at have den samme støtte til den første tid som udeboende, som andre unge kan hente hos familie og venner. Det kan derfor være en svær opgave at lære at leve et selvstændigt liv med egen bolig og beskæftigelse samtidigt med, at man skal 'finde sig selv' som en udeboende voksen, og det fører til ensomhed, usikkerhed og i stigende antal tilfælde af hjemløshed (Mølholt m.fl. 2012). Herunder har det også en betydning, hvorvidt man mestrer det at skulle gå fra børne- og ungeforvaltningens 'blødere omsorgsperspektiv' til den noget 'hårdere' voksenforvaltning, hvor kravene til selvstændighed og ansvar er noget højere (Egelund m.fl. 2009). Til risikofaktorerne kan endvidere lægges en generel lavere sundhedstilstand, risiko for gældsættelse og lavere uddannelsesniveau (Nissen 2000, Bakketeig & Backe-Hansen 2008, Egelund m.fl. 2011).

I en dansk kontekst har der over de seneste 10-15 år været et fokus på at evaluere, hvilke efterværnsinitiativer der virker, og forsket i at skabe viden om de unge voksnes muligheder og behov for at kunne klare overgangen fra barn til voksen på en tilfredsstillende facon. I forbindelse med satspuljeaftalen for 2011-2014 iværksatte Socialstyrelsen Efterværns pakken, som rummede ti initiativer, der skal styrke støtten til unge, der ophører en anbringelse (Højen-Sørensen 2016). De mange efterværnsinitiativer kan groft set deles op i to grupper:

- 1) De individuelle tilbud og
- 2) De gruppebaserede tilbud

De individuelle tilbud fokuserer på den enkelte unges vej ind i voksenlivet. På forskelligvis søges der at skabe indsatser, hvor den unge kan få vejledning og støtte, og indsatsen kan bestå af kontaktpersons- eller mentorordninger. Nogle projekter tilbyder netværksmøder mellem den unge og forskellige centrale dele af dennes netværk, herunder familie, bolig, fritid, skole og/eller arbejde. Sidst kan også nævnes forløb, hvor der tilbydes terapeutiske og psykoterapeutiske samtaler eller rollemodelordninger, hvor den unge sættes sammen med en anden ung, som har lyst til at lave aktiviteter med den unge i fritiden. Personerne eller teamet om den unge følger således den unge gennem dele eller hele efterværnsforløbet (Højen-Sørensen m.fl. 2016: 37).

De gruppebaserede tilbud fokuserer på at skabe efterværnsinitiativer, der samler unge om specifikke aktiviteter eller i særlige botilbud eller bofællesskaber for unge, der modtager efterværn. Aktiviteterne borgerne samles om kan bestå af kurser i sundhed, samfundsmæssige forhold, prævention og bo-træning eller fællesskaber, der centrerer sig om mere specifikke emner som lektie-hjælp, selvhjælpsgrupper, pigegrupper, misbrugs-grupper, sociale arrangementer som, biografture, eftermiddagshygge, aftensmad, forældregrupper samt grupper, der tager udgangspunkt i det at være anbragt (Højen-Sørensen m.fl. 2016: 37).

SFI (VIVE) har foretaget flere evalueringer af ovenstående forskellige efterværnsinitiativer, hvor resultaterne vidner om forskellige styrker, men også udfordringer ved initiativernes målbarhed. Om end der har været mange bestræbelser på at kunne dokumentere effekterne af ovennævnte efterværnsinitiativerne, har evalueringerne endnu ikke kunne påvise positive effekter i forhold til om de unge klarer sig bedre i forhold til beskæftigelse og uddannelse efter endt efterværnsindsats (Højen-Sørensen m.fl. 2016, Karmsteen m.fl. 2016). Det er dog muligt, at evalueringerne måler for tidligt på initiativerne, og at de unge på lidt længere sigt vil kunne udnytte de ressourcer, de har fået med sig gennem efterværnsdeltagelsen. VIVE antager, at hvis man foretager en måling, der måler på om den unges efterværnsdeltagelse har en positiv effekt på fx uddannelse og beskæftigelse 5 – 10 år efter den unges efterværnsdeltagelse, så kan der potentielt måles positive effekter (Højen-Sørensen m.fl. 2016: 57). Dette bakkes op af Rockwool fondens analyse af efterværn, hvor der konkluderes at unge, der modtager efterværn, faktisk har større sandsynlighed for at begå kriminalitet og opleve ledighed i de første år umiddelbart efter efterværnsindsatsen sammenlignet med kontrolgruppen, der ikke har modtaget efterværn. Dog viste det sig at den undersøgte gruppe flere år senere havde en højere indkomst sammenlignet med kontrolgruppen (Andersen 2016). Lignende resultater, hvor prognosen for at unge får arbejde eller kommer i uddannelse bedres hvis de har modtaget efterværn, kan også identificeres i studier fra England, USA og Norge (Clausen & Kristofersen 2008).

I publikationen "Anbragte Unges Overgang til Voksenlivet" fra 2016 belyses potentialer fra fire danske efterværnsinitiativer. Disse kan bruges som inspiration til fremtidige initiativer eller indsatser, og selvom der ikke er tale om hårde effektmålinger, har evalueringen vist lovende resultater, der er værd at stifte bekendtskab med. Nedenfor er disse potentialer kort skitseret op. Selvfølgelig er der også en række udfordringer forbundet med de forskellige initiativer, hvilket man kan læse nærmere om i den respektive rapport, der linkes til sidst i nærværende projektrapport.

Tværasektorielt samarbejde i initiativet "Vejen til uddannelse og beskæftigelse" har vist lovende resultater, da det skaber mere koordinerede, målrettede og for den unge mere involverede indsatser. Andre potentialer italesættes i forbindelse med initiativet "Støtte fra frivillige organisationer", hvor frivillige organisationer kommer med alternative efterværnstilbud. Her italesætter de deltagende unge og medarbejdere potentialer i forhold til, at de frivillige organisationer i høj grad tager udgangspunkt i den unges ønsker og behov, og at der ikke stilles samme krav om dokumentation af arbejdet med den unge, hvilket vurderes at være en styrke. Derudover fremhæves andre af initiativets styrker ved, at det er frivilligt om de unge vil komme i projektet, at medarbejderne udviser engagement i de unges liv, at medarbejderne er frivillige, hvorfor relationen til den unge ikke er betinget af økonomiske incitamenter. Initiativet har skabt ligeværdige relationer, som de unge fremhæver som en styrke. Initiativet har også vist potentialer i forhold til at skabe ung-til-ung-

relationer og at de unge kan møde ligesindede med samme baggrund som dem selv. (Skårhøj m.fl. 2016).

I evalueringen af initiativet "Værts- og Kontaktfamilier" identificeres der potentialer i forhold til at tilbud om værtsfamilie og tilbud om kontaktfamilie, kan give tidligere anbragte unge en blødere og mere gradvis overgang til selvstændighed, da disse medvirker til at de unge gradvist støttes i at håndtere udfordringer og praktiske opgaver. Endvidere vurderes det som en styrke at de unge er en del af en mere familielignende indsats, hvor de føler, de hører til og kan være sig selv, og sidst identificeres der styrker i forhold til, at værts- og kontaktfamilierne kan skabes med familier den unge allerede kender til, og derved hurtigere opnår tillid til familien, når der bygges på en eksisterende relation, som den unge selv har peget på. (Skårhøj m.fl. 2016).

I initiativet 'Socialt iværksætteri' samarbejder opholdssteder med lokale virksomheder om at skabe praktikpladser til anbragte unge gennem centrale relationskoordinatorer eller seniormentorere. Centrale potentialer ved initiativet er, at det skaber *et tæt samarbejde* mellem enten relationskoordinator eller seniormentor på den ene side og virksomheden på den anden side. Mentorerne kan således støtte op om *et godt praktikforløb*. Overordnet set frigiver initiativet således kontaktpersonens eller kommunalmentorernes tid til at målrette deres indsats mod den unges sociale kompetencer samtidig med, at der allokeres ressourcer til en mere effektiv proces omkring iværksættelse af praktikforløb, hvilket kan resultere i flere gennemførte praktikforløb for de unge. (Skårhøj m.fl. 2016).

Efterværnsinitiativer¹

Nærværende projekt søger at skabe et overblik for den unge, der ønsker efterværn. Det er svært for mange anbragte unge at håndtere de mange processer, krav og vilkår, som møder dem, når de skal 'stå på egne ben' (Bakketeig & Backe-Hansen 2008, Clausen & Kristofersen 2008). Derfor fokuserer projektet, udover det forskningsmæssige fokus på efterværn, også på konkrete efterværnsinitiativer. Over de seneste år er der blevet søsat en række initiativer, der på forskellige måder søger at lette overgangen fra barn til voksen for udsatte unge. Nedenfor har vi (LOS) listet en række af de igangværende efterværns eller efterværnslignende initiativer op, man kan benytte sig af som ung, der er på vej ind i voksenlivet eller som værge, kontaktperson eller tilbud, der kan orientere sig i nedenstående initiativer og præsentere de relevante tilbud for den unge.

Socialstyrelsen - Investering i efterværn

Socialstyrelsen står i spidsen for et større udviklingsprojekt, der går på tværs af flere kommuner. Projektet løber fra 2018-2020. Målgruppen er alle unge i alderen 18-22 år, der er i målgruppen for efterværn efter § 76 i serviceloven. Dvs. unge der har været anbragt eller haft en fast kontaktperson op til det fyldte 18. år.

Formålet med initiativet er at de unge skal styrkes i overgangen til et stabilt og selvstændigt voksenliv med uddannelse, beskæftigelse, egen bolig og socialt netværk. Projektet centrerer sig om en omlægning, der indebærer en ændret tilgang, hvor udgangspunktet er, at alle unge, der ved overgangen til voksenliv er anbragt eller har en kontaktperson altid skal have tilbud om efterværn. Nogle af de deltagende kommuner har allerede flere efterværnsinitiativer i gang sat inden projektets start og andre er i færd med at udvikle efterværnsinitiativer, der afprøves og evalueres under og efter projektperioden.

De syv kommuner, der har modtaget midler fra puljen med henblik på omlægning af efterværnsindsatsen, er:

- Frederikshavn Kommune. Læs mere om Frederikshavn Kommunes efterværnsinitiativer her: <https://frederikshavn.dk/borger/familie-boern-og-unge/stoette-til-boern-unge-og-familier/bo-hjemme-stoette-til-13-23-aarige/>
- Gentofte Kommune
- Guldborgsund Kommune
- Middelfart Kommune
- Odsherred Kommune
- Randers Kommune. Læs mere om Randers Kommunes efterværnsinitiativer her: <https://stottetilbornogunge.randers.dk/om-stoette-til-boern-og-unge/ungecentret/ungebasen/>

¹ Præsentationen af de enkelte efterværnsinitiativer er kraftigt inspireret af initiativernes beskrivelser på deres respektive hjemmesider.

- Vesthimmerland Kommune

Du kan læse mere om projektet på Socialstyrelsens hjemmeside <https://socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/unge/investering-i-eftervaern>

Den gode overgang

Center for Ungdomsforskning og Forskningscenter for Video ved Institut for Læring og Filosofi på Aalborg Universitet samarbejder om et forsknings- og udviklingsprojekt om unge, der flytter hjemmefra, og hvordan vi kan blive bedre til at understøtte en god overgang til voksenlivet

Projektet følger på nært hold 36 unge og deres forældre i det første år, efter de unge er flyttet hjemmefra, og skal kortlægge, hvad der kendetegner gode og dårlige overgange. Sammen med en række uddannelser, foreninger mv. vil vi også involvere udvalgte unge fra projektet til at designe og udvikle redskaber, der kan understøtte gode overgange. Projektet vil således både have en forskningsdel, der skal undersøge unges overgange fra hjemme- til udeboende, og en udviklingsdel, der skal understøtte gode overgange. Projektet er støttet af Nordea-fonden. Læs mere om projektet her <https://www.cefu.dk/emner/forskning-samarbejde/livsstil-og-sundhed/den-gode-overgang.aspx>.

De Anbragtes Vilkår

De Anbragtes vilkår har samlet en portal for netværksgrupper for anbragte og tidligere anbragte. Her kan man orientere sig om netværk for unge og unge voksne fordelt geografisk ud over hele landet. Læs mere på De Anbragtes Vilkårs hjemmeside her <http://deanbragtesvilkar.dk/links/netvaerksgrupper-for-nuvaerende-og-tidligere-anbragte/>

Madfællesskaberne

'Madfællesskaberne' er et projekt der vil skabe en genvej til det gode og sunde unge liv. Projektet samler unge fra produktionsskoler, højskoler, videregående uddannelser og ungdomsråd i nye fællesskaber, som skal være med til at opbygge meningsfulde rutiner i forhold til mad, måltider og det gode unge liv.

Projektet bringer unge fra forskellige sociale baggrunde og livssituationer sammen. Det kan man gøre, fordi der står et særligt partnerskab bag projektet bestående af to uddannelsesinstitutioner, en højskole og to ungdomsorganisationer.

Målgruppen er unge mellem 16 og 24 år i hele Danmark. Nogle af deltagerne er frivilligt engagerede, nogle er under uddannelse og andre har endnu ikke valgt retning.

Projektet løber fra 1. januar 2016 til 30. juni 2019.

Projektet centrerer sig ikke direkte om efterværn, men er en mulighed for at danne netværk og fællesskaber for den unge, der centrerer sig om mad. Læs mere om mulighederne for at skabe et madfællesskab på Madfællesskabernes hjemmeside her: <http://www.madfaellesskaberne.dk/>

BoSelv App

At flytte og bo selv kan være overvældende og der er mange informationer, der skal skabes overblik over. Baglandet har samlet flere af disse i en let tilgængelig app, der guider den unge igennem flere emner så som boligøkonomi, forsikring, tøjvask, indkøb, boligydelse og meget mere. Læs mere om Baglandet nedenfor. Appen kan downloades her <https://itunes.apple.com/dk/app/boselv/id1018126818?l=da&mt=8>

Baglandet

Baglandet er et kontaktsted for mennesker som har været anbragt udenfor hjemmet under deres opvækst, og et sted hvor man kan få vejledning, støtte og opbakning til at komme videre i livet. Baglandet er skabt og ledet af mennesker, der selv har været anbragt i barndommen og som derfor har en særlig indsigt i de problematikker man ofte støder på som tidligere anbragt.

Baglandet tilbyder:

- Personlige samtaler til den unge som har brug for hjælp til at ændre på forhold der hæmmer den unges personlige udvikling.
- Støtte til den unge hvis han/hun har behov for at kontakte offentlige instanser m.m.
- Mulighed for at mødes med ligestillede omkring fællesspisning, hygge og forskellige aktiviteter op til flere gange om ugen.

Det er gratis at benytte sig af Baglandets tilbud, man afgør selv hvilke tilbud man vil gøre brug af. Baglandet findes for øjeblikket i Vejle, Ålborg, Aarhus og København. Læs mere om Baglandet på siden her <http://www.baglandet.net/>

Arbejdernes Landsbank – Ordbog

Underlige ord og begreber er der nok af i en bank, og det kan være svært at hitte rede i mange af dem. Arbejdernes landsbank har samlet nogle af de vigtigste og givet dem nogle ekstra ord med på vejen. Læs mere om ordbogen her <https://www.al-bank.dk/privat/unge/ordbog/>

Topdanmark

Til LOS' kursus om privatøkonomi udviklede Topdanmark en informationsside om forsikringer med en lille video, der på en enkelt måde fortæller om forsikringer. Læs mere på siden og se videoen her <https://www.topdanmark.dk/los/>

Budgetskabelonen

Finanstilsynet har udviklet et budgetskema, der hurtigt og nemt giver et overblik over ens privatøkonomi. Skemaet hjælper med at lægge budget, og med at overholde budget. Læs mere om skabelonen her <https://www.raadtilpenge.dk/penge-beregner/budgetskema>

Lommebudget

Finanstilsynet udbyder denne app, der hjælper med at få pengene til at række længere. Penge- og Pensionspanelet har udviklet appen Lommebudget, der kan hjælpe med at få bedre

styr på hvad man bruger sine penge på. Læs mere om og download appen her <https://www.raadtilpenge.dk/penge-beregner/Lommebudget>

Kort fortalt

"Kort fortalt" er en guide til unge, der har været anbragt udenfor hjemmet, og den kan hjælpe med mange af de praktiske og personlige udfordringer, der kan være i overgangen til voksenlivet. Du kan læse mere om guiden og downloade den via Socialstyrelsens hjemmeside <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kort-fortalt>

Projekt Unik

Projekt Unik tilbyder bl.a. ungerådgivning for sårbare unge, der er eller har været anbragt herunder forløb, hvor der er brug for en effektiv og tværfagligprofessionel indsats. En del af rådgivningen er terapi, der øger de sårbare unges muligheder i forhold til at kunne mestre og håndtere hverdagen bedre. Rådgivningen henvender sig til unge, der er mellem 15-30 år. Derudover er Projekt Unik også med til at skabe fællesskaber og støttegrupper for unge i alderen 18-30 år.

Læs mere om Projekt Unik og mulighederne for at deltage i støttegrupper eller få rådgivning her: <https://xn--brnogungestrivsel-00b.dk/>

Kursus om privatøkonomi til unge i udsatte positioner

I løbet af 2016 udviklede og afprøvede LOS og konsulent Gunnar Hansen et oplæg om privatøkonomiens mange aspekter. Kurset er blevet afprøvet på fire institutioner. Igennem afprøvningen har LOS fået klare indikationer på, at der er et behov for tilbud af denne art. Selvfølgelig kan sådanne et oplæg ikke stå alene og udgøre fundamentet for en samlet efterværnsindsats, men kurset skal ses som et supplement til det samlede efterværn. Netop derfor er kurset ved projektets start også tænkt som en del af en pakke, hvor der kan udvikles andre lignende kurser med andet indhold såsom madlavning, valg af uddannelse og hvordan man holder en bolig el.lign.

Nærværende projekts fokus har været at udarbejde et oplæg om privatøkonomi. Budgetter, skat, feriepenge og forsikringsforhold mv. er umiddelbart ikke emner, der tænder nogen og slet ikke i et foredrag af 2-3 timers varighed – sent på eftermiddagen eller som en del af et indslag i en lang skoledag. Så det var noget af en udfordring, da LOS og Gunnar Hansen gik i gang med at sammensætte et kursus i privatøkonomi for unge i udsatte positioner i aldersgruppen 17-23 år. Dels skal indholdet være 'i orden' og dels skal det formidles på en nærværende og relevant måde.

For at sikre projektets relevans over for projektets målgruppe (17-23 årige anbragte unge, der står overfor at skulle bo for sig selv) er projektets indledende overvejelser på forhånd blevet drøftet, rettet til og kommenteret af unge, som selv har stået over for de udfordringer, der følger med det at skulle i egen bolig. To pointer fra denne forundersøgelse blev styrende for udviklingen af kurset.

- 1) De unge italesatte at det er vigtigt, at der gøres meget ud af at samle unge med samme forudsætninger. Dette for at give de unge en fornemmelse af, at man ikke er alene om det at skulle stå på egne ben.
- 2) Derudover har de unge talt om behovet for, at kurserne er sjove og underholdende, hvorved det faglige indhold skal tænkes ind i en sådan form.

Kurset blev således opbygget som et kursus, der henvender sig til etablerede fællesskaber som et opholdssted, botilbud, bofællesskab, skole eller andre fællesskaber, hvor de unge kender hinanden og har lignende udfordringer ved overgangen til voksenlivet. Derudover er der lagt vægt på, at kurserne er underholdende og sjove. Projektet har ikke formaliseret, *hvordan* man gør kurset sjovt og nærværende i og med at det er særdeles svært at undersøge, hvad der gør mennesker sjove og endnu svære opstille en model for, hvordan denne praksis læres af andre. At kunne fastholde de unges interesse i to timer er noget af en udfordring. *"Det at kunne arbejde interaktivt med film, mobiltelefon, apps og slides, giver mange muligheder i et oplæg og det kan være med til at fastholde interessen og koncentrationen, når man skal formidle privatøkonomi"* forklarer Gunnar og tilføjer: *"Man skal være lidt af en kunstner og kunne respondere på det, der lige optager den unge eller gruppen"*. At være nærværende og sjov blev konkret løst ved at konsulenten Gunnar Hansen er en erfaren

formidler, og evner at 'ramme' de unges frekvens. I første omgang handler det således om, at finde en konsulent, der er en dygtig formidler og evner at bruge humor som et redskab til at fange interessen hos de unge (Christensen 2017). Gunnar er Lektor ved Niels Brock og underviser i økonomi. Han har derudover holdt oplæg om privatøkonomi på gymnasier på Sjælland før projektets start.

Udviklingen af kurset

Kurset er i udgangspunktet udviklet af Gunnar Hansen, der før projektets start afprøvede konceptet på et af LOS' medlemssteder. Kurset blev af stedet vurderet til at være en succes, og derefter indledtes nærværende projekt om at kvalificere dette kursus, og få det ud at leve blandt flere unge. Flere af LOS medlemsvirksomheder var interesserede i at få kurset afprøvet på deres steder, og derfor blev kurset yderligere afprøvet og udviklet på tre medlemssteder. Undervejs i processen er kurset blevet forfinet og tilpasset således, at det rammer de gængse og ofte stillede spørgsmål målgruppen har, samtidigt med at oplægges indhold leveres på en levende og sjov facon.

Humor og forankring i de unges dagligdag

Kurset præsenterer en række emner, der kan være svære at holde koncentrationen omkring, da de virker fremmedgørende og er formuleret i et systemsprog, der virker fjern fra hverdagen. Netop derfor søger kurset at løsne op for modstanden ved disse emner, ved at gøre dem vedkommende og nærværende. Først gennem kursets bevidste humoristiske indgangsvinkel og derefter ved at forankre væsentlige pointer fra kurset i apps, links og konkrete eksempler, der sammen gør at deltagerne kan genbesøge kursets slides og pointer, og at de har fået en række redskaber, som de kan bruge i dagligdagen.

For at sikre at indholdet og formen på kurset matchede målgruppen på den pågældende medlemsvirksomhed indledtes hver kursus med samtaler om den pågældende målgruppe og hvad der var særligt brug for, at der blev lagt vægt på mv.

Kursets indhold, form og længde

Kurset varer typisk omkring to timer, og er en blanding mellem oplæg, diskussion og øvelser blandt deltagerne og fælles drøftelser mellem deltagere og oplægsholder. Som skrevet ovenfor, så indeholder kurset en række emner, der centrerer sig om privatøkonomi for unge og unge voksne.

Kursets indhold:

- Privatbudget, udarbejdelse af månedsopdelt budget
- Forbedring af din økonomi, reducir dine udgifter, forøg dine indtægter
- Job
- Skat, forskudsopgørelse, årsopgørelse, frikort, hovedkort/bikort, restskat, skatteprocenter

- Lønseddel, ansættelsesforhold, funktionær, timelønnet
- Feriepenge, optjening, udbetaling
- Borger.dk
- Lån, gæld, renter, ÅOP, afbetaling
- Opsparing, bank, obligationer, aktier
- Forsikringsforhold, indboforsikring, ulykkesforsikring, rejseforsikring
- Boligforhold, lejebolig, andelsbolig, ejerbolig
- Arveregler, fællesbørn, særbørn, tvangsarv, uskiftet bo, arveafgift
- Lidt gode råd til en lettere tilværelse

Apps, videoer og andet materiale, der blev brugt i kurset

Ved hvert kursus blev der oprettet en specifik jimbo-side, som indeholdte kursets slideshow i et mobilvenligt format. Herved kunne de unge følge med på mobilen under kurset og efterfølgende have ubegrænset adgang lige ved hånden til informationen, der blev formidlet på dagen. <https://www.jimdo.com/>

Topdanmark

Til kurset udviklede Topdanmark en informationsside om forsikringer med en lille video, der på en enkelt måde fortæller om forsikringer. Ved hvert kursus blev siden præsenteret og de unge kunne så efterfølgende gå på opdagelse på siden. Materialet kan ses her <https://www.topdanmark.dk/los/>

Finanstilsynet

Under kurset blev der henvist til lette og brugbare apps, der hjælper med at holde styr på økonomien. De to apps er *Budgetskabelonen* og *Lommebudget*, og er udbydes af finanstilsynet og kan findes på siden www.raadtilpenge.dk

Budgetskabelonen

Finanstilsynet har udviklet et budgetskeam, der hurtigt og nemt giver et overblik over ens privatøkonomi. Skemaet hjælper med at lægge budget, og med at overholde budget. Læs mere om skabelonen her <https://www.raadtilpenge.dk/penge-beregner/budgetskema>

Lommebudget

Finanstilsynet udbyder denne app, der hjælper med at få pengene til at række længere. Penge- og Pensionspanelet har udviklet appen Lommebudget, der kan hjælpe med at få bedre styr på hvad man bruger sine penge på. Læs mere om og download appen her <https://www.raadtilpenge.dk/penge-beregner/Lommebudget>

Erfaringsopsamling fra udviklingsfasen

Ved udviklingsfasens tre kursusdage var en LOS konsulent tilstede. Konsulentens opgave var at indfange, hvorvidt der kunne udledes positive virkninger af kursets indhold, og endvidere observere og undersøge om de unge vurderer kurset positivt eller negativt. Der er som sådan ikke tale om en decideret evaluering, men snarere et blik for om kurset umiddelbart fungerer efter hensigten i de kontekster, kurset er designet til. Disse indsigter er samlet som feltnoter, der efterfølgende er renskrevet. Observation kombineret med uformelle samtaler blev brugt som metoder til at få et nærværende indtryk af de unge og personalets oplevelse af kurset. Fordelen ved denne type observation var at konsulenten fik en fornemmelse af nogle af de sociale dynamikker, der er på spil under kurset, hvilket kan tænkes med når der analyseres data fra samtalerne med de unge og personalet. Samtidig er fordelen ved denne type observation, at alle på stedet også har en mulighed for at få et indtryk af den konsulent, der vurderer kurset, og at de unge og personalet kan stille spørgsmål til, hvad observationerne skal bruges til og andre spørgsmål, hvilket bidrager med at skabe etisk transparens og tryghed vedr. undersøgelsen for alle involverede parter. En svaghed ved denne tilgang er, at der mangler en vis systematik, der undersøger hver af de unges og hver deltagende personalers oplevelser af kurset. Observationernes og de uformelles samtalers fund kan således kun bruges som indikationer og pejlemærker. Nedenfor præsenteres generelle pointer, der var tilstedeværende ved alle tre kursusdage.

Erfaringerne fra de unge

En generel tendens konsulenten var vidne til, var at de unge bliver 'chokerede' over, at der er så meget man skal holde styr på. Kropsholdningen går *fra* at agere 'neutralt' eller tilbageholdende overfor oplægsholder og tilbuddets personale *til* at være nysgerrig, opmærksom, fremadlænet. Nogle tysser sågar på de andre deltagere. To elementer skilte sig særligt ud ved kurset:

- 1) At det blev positivt modtaget, at meget af undervisningen foregår via mobilen – idet mange redskaber er app-baserede.
- 2) Konsulenten observerede endvidere at de unge responderede positivt på ekstreme eksempler, der sætter emner på spidsen. Her går de unge mere i dialog med oplægsholder og kommer med egne eksempler fra deres eget liv.

I samtalerne med de unge gav flere af dem konsulenten talte med udtryk for, at det med økonomi '*nok er mere alvorligt end jeg havde tænkt. Det skal jeg nok lige have lidt mere styr på*'. Der blev ofte nævnt noget specifikt fra kurset/øvelserne som fik de unge til at tænke på økonomi, på en ny måde. Samtidigt må det siges at der kunne identificeres en vis bekymring fra nogle af de unge, hvor de nu er blevet opmærksom på mange forhold de før ikke vidste noget om. Dette tolkede konsulenten som noget, der til dels øgede de unges bekymringer vedr. deres egen viden om privatøkonomi.

Konkrete eksempler:

- At de unge skal have mere styr på deres rettigheder omkring ansættelseskontrakter og ikke mindst, hvad det vil sige at svare SKAT af sin indkomst – herunder konsekvenser ved ikke at betale korrekt skat.
- Forsikring – at det rent faktisk var vigtigt – særligt diskussioner om deres tænder og mobiltelefoner/PC får de unge til at respondere.
- Jobsamtaler – det med at være præsentabel til en jobsamtale.

Erfaringerne fra personalet fra tilbuddene

Personalet, der er med for at støtte op om initiativet og kunne guide borgerne efterfølgende, tager mange noter undervejs i kurset. Personalet lytter interesseret i samme stil som de unge. De tager ofte konkrete hverdagsituationer op, og snakker om dem i forhold til kursets forskellige eksempler. Dette samspil med oplægsholder fungerer ganske godt – også selvom det er ganske uintenderet. Konsulentens tolkning af dette er, at oplægsholder rammer godt ned i de unges problemstillinger, hvilket personalet på tilbuddene hjælper med at gøre nærværende for de unge via eksempler de unge kan genkende.

Fælles for samtalerne med personalet er, at de giver udtryk for, at kurset *”er det de unge mangler”* og *”det var sådan noget man burde prioritere i sin hverdag. Det gør vi jo slet ikke i samme grad og det er begrænset, hvad jeg kan formidle af viden om forsikringer og bankforretninger. Jeg kan jo ikke bare fortælle om min egen private økonomi. Det er godt at det kommer fra en udenforstående i klare sætninger”*.

Personalets manglende kompetencer indenfor denne type rådgivning, vidner om at kurset ikke bare giver information til de unge, men rammer ind i et hul ved flere af de deltagende tilbuds konkrete indsatser i forhold til at klæde de unge på til voksenlivet. Denne lille pilotafprøvning indikerer, at kursets anvendelighed rækker udover den intenderede målgruppe og øjensynligt også kan være med til at kvalificere den faglige indsats vedr. tilbuddenes rådgivning og sparring om privatøkonomi med de unge.

Illustrativt kan denne pointe belyses med et konkret eksempel fra et af kursusdagene, hvor flere unge havde responderet på en fishingmail og var blevet lokket til at betale penge til ekstern konto, uden mulighed for at få pengene retur. Det gav anledning til at kurset i en time omhandlede sikkerhed på nettet, rettigheder i forbindelse med snyd og oplægsholder, unge og personalet fik talt den konkrete sag igennem. Derved blev kurset også en læring for personalet, hvor oplægsholder således rådgav både personale og unge om, hvad de skal gøre i den konkrete situation og dermed også, hvad de skal gøre fremadrettet.

Opsamling på projektet

Opsamlende for kurset, kan der konkluderes at både personalet og de unge reagerer overordnet positivt på emnet og kursets indhold og form. Kombinationen med den humoristiske tilgang, og den interaktive tilgang via kursets fokus på øvelser og diskussioner under selve kurset, samt det grundlæggende fokus på brugen af apps, der både bruges under kurset og kan bruges som guides efterfølgende, vurderes at virke særdeles godt.

Om end kurset har sine styrker identificeres også en potentiel svaghed. Specielt lægges der mærke til at de unge får en øget bevidsthed om emnet 'privatøkonomi', hvilket kan føre til en art bekymring. Her kan det potentielt være fordelagtigt at benytte sig af et opfølgende kursus, således at de unge har tid til at bearbejde de informationer, som de har fået på første kursusdag, og derefter får mulighed for at få dem afklaret yderligere. Projektet kan dog ikke vurdere om en opfølgende kursusdag har en mindskende virkning på de unges bekymringer, da dette ikke blev afprøvet under projektperioden.

Er økonomikurset for alle? Svaret må her være: nej. Det fungerer ikke til svært kognitivt handikappede unge da kurset fordrer et vist refleksionsniveau og de skal kunne deltage i diskussioner og øvelser. Derimod fungerer det til den store brede del af anbragte unge, der står overfor at skulle stå på egne ben efter det 18. eller 23. år. Det kan også fungere for de unge, der ikke kommer til at stå helt alene, men skal have tilknyttet en eller anden §85 støtteordning eller anden bostøtteordning. Dertil er det overraskende, hvor lidt der åbenbart undervises og vejledes i privatøkonomi på opholdsstederne, hvilket kalder på større bevågenhed på feltet.

Litteratur

- Andersen, S. (2016): "THE EFFECT OF AFTERCARE ON HUMAN CAPITAL ACQUISITION AND ANTISOCIAL BEHAVIOR AMONG FOSTER CARE ALUMNI" Study Paper No. 111, The Rockwool Foundation Research Unit, København
<https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2016/06/STUDY-PAPER-111-Independent-living-web.pdf>
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (red) (2008) 'Forskningsskunnskap om ettervern' NOVA Rapport 17/2008.
- Christensen, M. (2017): "Legitimering af humoren som fænomen i det socialpædagogiske arbejde" i *Social kritik*, vol. 152, p. 24-30.
- Clausen, S-E. & Kristofersen, L. B (2008) 'Barneverns klienter i Norge 1990 – 2005' NOVA Rapport 03/2008.
- Egelund, T. m.fl. (2009): "ANBRAGTE BØRN OG UNGE" SFI 09:24, København
https://pure.sfi.dk/ws/files/257088/0924_Anbragte_boern.pdf
- Egelund, T. m.fl. (2011) 'Tidligere anbragte som unge voksne' SFI 11:35, København
https://pure.sfi.dk/ws/files/236772/1135_Tidligere_anbragte_som_unge.pdf
- Højen-Sørensen, A. m.fl. (2016) "LIGE MULIGHEDER - UDSATTE BØRN OG UNGE" SFI 16:20, København
https://pure.sfi.dk/ws/files/494139/1620_Lige_muligheder.pdf
- Karmsteen, K. m.fl. (2016): "ANBRAGTE UNGES OVERGANG TIL VOKSENLIVET II" SFI 16:25, København
https://pure.sfi.dk/ws/files/570145/1625_Anbragte_unges_overgang.pdf
- LOS (2014) '10 stærke historier om efterværn'
- Mølholt, A. m.fl. (2012): "EFTERVÆRN FOR TIDLIGERE ANBRAGTE UNGE" SFI 12:04, København
https://pure.sfi.dk/ws/files/235953/1204_Eftervaern.pdf
- Nissen, P. (2000) 'Anbragte børn og risikobørn' *VERA*, 13:16-29.
- Skårhøj, A. m.fl. (2016): "ANBRAGTE UNGES OVERGANG TIL VOKSENLIVET" SFI 16:01, København
https://pure.sfi.dk/ws/files/386864/1601_Anbragte_unges_overgang_til_voks_enlivet_1_.pdf